

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุพรรณบุรีในปัจจุบัน เป็นจังหวัดที่ไม่เด่นในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม หรือท่องเที่ยว และโดยรวม ๆ แล้วมีสถานะค่อนข้างจะล้าหลัง ถึงแม้ว่าจะมีภาพพจน์ทางด้าน เป็นเมือง เกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ก็ตาม แต่ในเชิงประวัติศาสตร์นั้น สุพรรณบุรี เป็น เมืองโบราณ ที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรทวาราวดีรุ่งเรือง โดยเริ่มปรากฏมีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ เมื่อประมาณ พ.ศ. 1600 ภายหลังจากถอยร่นของทะเลบริเวณดังกล่าว และสิ่งสมความเจริญเรื่อยมาจน เป็นชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันตกของลำน้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน) มีชื่อเรียกว่า ทวาราวดีศรีสุพรรณ เป็นแหล่งศิลปะอุทง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของศิลปะอยุธยาในสมัยหลัง เมื่อมีการสถาปนาอยุธยาขึ้น เป็นเมืองหลวงสุพรรณบุรี ในฐานะ เมืองโบราณที่มีความเจริญมาก่อน และมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมาก ได้เป็นกำลังสำคัญ ในการก่อสร้างอาณาจักรอยุธยา โดย เป็นเสมือนครูช่างทางศิลปะ และเป็นแหล่งทรัพยากรแหล่งหนึ่งหล่อเลี้ยงอยุธยา ในเชิงตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่ใกล้เมืองหลวง สุพรรณบุรีได้รับการจัดตั้ง เป็นเมืองหน้าด่านชั้นใน และเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการต่อสู้กับพม่า นอกจากนั้นกษัตริย์ที่ปกครองอยุธยาศั้นมี 2 เชื้อสายหลัก คือ เชื้อสายราชวงศ์เซียงราย และ เชื้อสายราชวงศ์สุวรรณภูมิ เชื้อสายราชวงศ์สุวรรณภูมิมิมีพื้นเพเดิมอยู่ที่สุพรรณบุรี บทบาทของสุพรรณบุรีต่อเมืองหลวงจึงอยู่ในระดับสูง และเคียงคู่อยุธยา จนมีการกล่าวไว้ว่า "ในการเสียกรุงครั้งที่ 2 นั้น ไม่เพียงแต่เสียกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น แต่สุพรรณบุรีก็สูญสิ้นด้วย"

เมื่อเวลาผ่านไป การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเมืองหลวงใหม่ เป็นกรุงธนบุรี และกรุงเทพ ฯ ตามลำดับ ทำให้สถานภาพของสุพรรณบุรีเปลี่ยนไป การสูญเสียเมื่อครั้งสงครามเสียกรุงครั้งที่สอง ไม่ได้มีการทดใช้เสริมสร้างใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหลวงใหม่กับสุพรรณบุรีนั้นก็ไม่นับชิดผูกพัน อีกทั้งระยะทางระหว่างสุพรรณบุรีกับเมืองหลวง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศไทยระยะห่างมากกว่า เมื่อครั้งอยุธยา เป็นเมืองหลวง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มแห่งความเสียหายเปรียบ เเทงที่ตั้งของสุพรรณบุรี

ภายหลัง เมื่อมีการจัดรูปแบบการปกครองใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีการแบ่งเป็นมณฑลเทศาภิบาล ฐานะและบทบาทของสุพรรณบุรียิ่ง เปลี่ยนแปลงไป สุพรรณบุรี เป็นเมืองหนึ่งใน

มณฑลนครชัยศรี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำคัญของสุพรรณบุรีไม่ได้รับความสนใจจากนักปกครองสมัยนั้น ซึ่งแตกต่างจากครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นเมืองหลวง การปรับปรุงการคมนาคมจากเดิมซึ่งใช้เส้นทางน้ำเป็นหลักมา เป็นเส้นทางบก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่อย่างมาก สุพรรณบุรีมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสำคัญ แต่เมื่อมีการสร้างโครงข่ายการคมนาคมทั่วประเทศ สุพรรณบุรีก็ไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นจุดศูนย์กลางการคมนาคมระดับจังหวัดหรือแม้แต่เป็นจุดผ่านของเส้นทางสำคัญ ๆ ซึ่งผลจากโครงข่ายการคมนาคมนี้เป็นผลสำคัญต่อฐานะของสุพรรณบุรีอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะการคมนาคม เปรียบเสมือน เส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตของเมือง

จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ สุพรรณบุรีมีฐานะ เป็นเพียงจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันตก และมีความสำคัญในระดับปานกลางเท่านั้น โดยยังมีความสำคัญน้อยกว่าจังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี หรือจังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้พิจารณาจากแผนพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ของรัฐบาลที่ได้กำหนดให้ราชบุรี เป็นเมืองหลักของภาคตะวันตก ให้จังหวัดเพชรบุรีและกาญจนบุรีเป็นเมืองรอง ฉะนั้น จึงทำให้ปัจจัยพื้นฐานในพื้นที่ของสุพรรณบุรีมีน้อยกว่าจังหวัดดังกล่าว แต่เนื่องจาก เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ และตั้งอยู่ไม่ไกลเกินไปที่จะล่าเลี้ยงผลผลิต ทำให้สุพรรณบุรียังคงมีบทบาท เป็นเมือง เกษตรผลิตอาหารเลี้ยงเมือง ตามแนวความคิดที่ว่า เมืองจะต้องอาศัยอาหารจากชนบท ส่วนบทบาททางการเมืองการปกครอง และทางสังคมดังที่เคยปรากฏในอดีตได้หมดไป

ดังนั้นถึงแม้ว่า พื้นที่หนึ่งย่อมมีลักษณะเฉพาะในที่ตั้งภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมการตั้งถิ่นฐานและประวัติวิวัฒนาการที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น และไม่สามาถเป็นตัวแทนของพื้นที่อื่นได้ การศึกษา เพื่อเข้าใจพื้นที่ หรือการศึกษาหารูปแบบเฉพาะของพื้นที่หนึ่ง เป็นแนวทางแห่งการเรียนรู้หาประสบการณ์เพื่อการวางแผนพัฒนาต่อไป สุพรรณบุรีโดยที่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะน่าสนใจควรแก่การศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วว่า มีลักษณะและความสัมพันธ์อย่างไรต่อสุพรรณบุรี ตำแหน่งที่ตั้งซึ่งครั้งหนึ่งนับว่า เคยมีความเหมาะสม เป็นศูนย์กลางและนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สุพรรณบุรีและภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง แต่เมื่อองค์ประกอบภายนอกพื้นที่ในระดับภาคและในระดับชาติเปลี่ยนแปลงไป การเกิดเหตุการณ์สำคัญในช่วงเวลาต่าง ๆ ย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในทำเลที่ตั้ง และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทต่าง ๆ บนพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาปรากฏการณ์ทางลบของพื้นที่ การตั้งถิ่นฐานที่เคยรุ่งเรือง และเสื่อมถอยลงย่อมให้แนวความคิด ประสบการณ์ อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนระยะยาว หากได้ตระหนักถึงความผันผวนที่เกิดขึ้นจากภาย

นอก และผลกระทบต่อชุมชน ก็จะสามารถ เตรียมการวางแผนแก้ไขมิให้เกิดความล้มจมเสียหายต่อชุมชนสำคัญในปัจจุบัน ที่จะเป็นไปในทางลบในอนาคตได้

การศึกษามูลเหตุแห่งการเสียเปรียบเชิงที่ตั้งของสุพรรณบุรี จึงเป็นการ เสนอรูปแบบที่ใช้ศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาประสานกันเพื่อสืบสวนและวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ บนพื้นที่ในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยเริ่มจากการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณคดี ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอหลักฐานยืนยันความรุ่งเรืองของสุพรรณบุรีในอดีต และวิวัฒนาการที่มี แต่ความเสื่อมถอยเท่าที่ จะหา เอกสารอ้างอิงได้ วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ เชิงพื้นที่และการพัฒนา คาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อเป็นแนวทาง เสนอแบบการวางแผนพัฒนาพื้นที่โดยใช้หลักวิชาการผังเมือง ในการทดลองศึกษานี้ถึงแม้ว่าไม่อาจกำหนดให้สุพรรณบุรี เป็นตัวแทนสมมุติแบบของชุมชน เมืองโบราณที่มีปัญหา ลดความสำคัญลงตลอดมาจนถึงในปัจจุบัน แต่ก็จะ เป็นการ เสนอแนวทางใหม่และกระตุ้นให้มีการศึกษา ในทำนองนี้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยัง เสนอให้เห็นถึงเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่มีผลต่อสุพรรณบุรี ซึ่งในขณะเดียวกัน เหตุการณ์เหล่านั้นย่อมมีผลต่อพื้นที่อื่นด้วย เพียงแต่ผลนั้นปรากฏในรูปแบบแตกต่างกัน เพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ ย่อมมีข้อจำกัดเฉพาะตัว อนึ่ง การศึกษาพิจารณาโดยใช้ช่วงเวลาเข้ามา เป็นปัจจัยหนึ่งนั้นจะทำให้เห็นความต่อเนื่องของการ เปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน เปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะที่ตั้งเกี่ยวเนื่องกัน โดยมุ่งชี้ให้เห็นถึงความเสียเปรียบในที่ตั้งของสุพรรณบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของความเสื่อมถอยของสุพรรณบุรี ทั้งนี้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบภายนอกและภายในพื้นที่เอง ในด้านสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การตั้งถิ่นฐาน และศิลปวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกี่ยวเนื่องความเชื่อมโยงกับชุมชนอื่นภายนอกพื้นที่ในโครงข่ายตลอดช่วงเวลาเปลี่ยนแปลง
3. เพื่อค้นหาสถานภาพและบทบาทของสุพรรณบุรีในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะที่ตั้งที่สามารถจะ เปรียบเทียบกันได้ โดยมุ่งชี้ให้เห็นถึงความเสียเปรียบในที่ตั้งของสุพรรณบุรี
4. เพื่อเสนอแนะนโยบาย และแผนพัฒนาจังหวัดในการปรับปรุงโครงข่ายคมนาคมขนส่ง เพื่อส่งเสริมบทบาทด้านการท่องเที่ยวในฐานะที่เคยเป็นศูนย์กลางสำคัญในอดีต บทบาทด้านการผลิต

และแปรรูปสินค้า เกษตรกรรมจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความได้เปรียบในระยะทางที่ตั้ง อยู่ใกล้ตลาดกรุงเทพมหานคร และการส่งสินค้าออก

สมมติฐานในการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของเมืองหลวงและระบบการเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งในระดับ ต่าง ๆ ทำให้สุพรรณบุรีมีความเสียเปรียบเชิงที่ตั้งและลดบทบาทลงมาโดยลำดับ ทั้งที่เคยเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในสมัยโบราณ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่

กำหนดการศึกษาในชั้นที่ตั้ง และโครงข่ายชุมชนที่มีกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลาง และการศึกษารายละเอียดภายในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยพิจารณาข้อมูลในระดับต่าง ๆ ความเหมาะสม การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ใช้สุพรรณบุรีเป็นหลัก เปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นที่มีสภาวะแวดล้อมใน ทำเลที่ตั้งคล้ายคลึงกัน เพื่อให้ได้เห็นภาพในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. ขอบเขตเชิงเวลา

กำหนดจุดเริ่มต้นของการศึกษาดังแต่การปรากฏชื่อของชุมชนโบราณสุพรรณบุรีในสมัยอาณาจักรทวาราวดีจนถึงปัจจุบัน เนื่องจาก เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานมาก ดังนั้นจึงมีการกำหนดแบ่ง ช่วงเวลาการศึกษาตามเอกสารข้อมูลดังนี้

- สมัยทวาราวดี
- สมัยสุโขทัย
- สมัยอยุธยา
- สมัยรัตนโกสินทร์
- สมัยกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูล (Collecting Data) เป็นการรวบรวมข้อมูล ทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ออกเผยแพร่โดยส่วนราชการต่าง ๆ และคัดลอก เอกสารของหน่วยราชการบางหน่วยที่ไม่ได้เผยแพร่ ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลในระดับจังหวัดและมี

บางส่วน เป็นข้อมูลระดับอำเภอ ลักษณะข้อมูลมีทั้งในรูปแบบที่ ตารางสถิติ และรายงาน

2. รวบรวมและจัดระเบียบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ (Categories) ตรวจสอบข้อมูลกับที่ตั้ง จัดระเบียบข้อมูลหรือแปลงข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่สะดวกต่อการวิเคราะห์ เช่น จัดให้อยู่ในรูปตารางการวิเคราะห์ ตารางสถิติ แผนภูมิ แผนที่ และแบบจำลอง

3. การวิเคราะห์และสรุปผล (Analysis and Conclusion) นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยหลักทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถอธิบายได้ถึงสาเหตุและผล ทั้งดีเป็นการบรรยายและการอธิบายด้วยตัวเลขทางสถิติ และหลักการ คำนวณการวางแผนภาคและเมือง การใช้สถิติและวิชาการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการวิเคราะห์ ในรายละเอียดและแสดงผลของการวิจัยออกมาในรูปของการพรรณนา ตาราง สถิติ แผนภูมิ แผนที่และแบบจำลอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เสนอแนวทางการศึกษา โดยติดตามการเปลี่ยนแปลงทำเลที่ตั้งในกระบวนการตั้งถิ่นฐานอันยาวนานจากการตีความตามการบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และนำมาพิจารณาเชื่อมโยงกับ เหตุการณ์แนวโน้มในปัจจุบัน โดยมีกรอบของการวางแผนพื้นที่เป็นขอบเขตและแนวทางในการศึกษา ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการความเสื่อมถอยของพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเก่า และหาแนวทางที่จะเสริมสร้างบทบาทขึ้นในสภาพแวดล้อมของการพัฒนาในปัจจุบัน

2. เสนอถึงประวัติความเป็นมา และสถานภาพในที่ตั้งของชุมชน ตลอดจนวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทของสุพรรณบุรี

3. ทราบสาเหตุการเสื่อมถอยของสุพรรณบุรี และการเสนอแนวทางการพัฒนาในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะจากความได้เปรียบในเชิงประวัติศาสตร์ การเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานมายาวนาน และเอกลักษณ์ของพื้นที่ ประชากรและวัฒนธรรมตกทอดให้สอดคล้องกับทำเลที่ตั้ง และรูปแบบที่ผสมผสานกับแนวทางการพัฒนาประเทศ

แหล่งข้อมูล

ในการศึกษาสุพรรณบุรีในเชิงประวัติศาสตร์ และโบราณคดี วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
ภาควิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้จากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. โครงการวิจัยลุ่มแม่น้ำท่าจีน	ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. สถาบันการศึกษา ฝ่ายวิชาการ	
3. สถาบันวิทยบริการ	
4. ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดแผนที่ ภาควิชาธรณีวิทยา	
6. ห้องสมุดอักษรศาสตร์	
7. ห้องสมุดรัฐศาสตร์	
8. ห้องสมุดนคราธิพงษ์ประพันธ์	
9. หอสมุดแห่งชาติ	
10. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ	

ส่วนการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการเปลี่ยนแปลงของสุพรรณบุรี โดยอาศัยข้อมูล

ในด้านต่าง ๆ นั้น แหล่งข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ได้แก่

1. เทศบาลเมือง และส่วนราชการต่าง ๆ ของสุพรรณบุรี
2. สภาพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
3. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
4. สำนักงานสถิติแห่งชาติ
5. สำนักผังเมือง
6. สำนักงานปฏิรูปที่ดิน
7. กรมพัฒนาที่ดิน
8. กรมแรงงาน
9. กรมทางหลวง
10. กรมโยธาธิการ
11. กรมทรัพยากรธรณี
12. กรมแผนที่ทหาร
13. กรมเจ้าท่า
14. กรมการขนส่งทหารบก
15. กรมอุตุนิยมวิทยา

16. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
17. การประปาส่วนภูมิภาค
18. การรถไฟแห่งประเทศไทย
19. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
20. กองทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง
21. ธนาคารแห่งประเทศไทย
22. ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
23. ห้องสมุดสำนักงานสถิติแห่งชาติ